

Yleistä ja yksityistä etua

Tekijänoikeuden oikeutusperusteet

Riku Neuvonen

Tekijänoikeus on yksi niistä harvoista oikeuksista, jotka ovat jo 1800-luvulta lähtien kehittyneet kansainvälisessä yhteistyössä ja perustuneet erilaisiin ylikansallisiin normistoihin samalla kun muulle oikeustieteelle on ollut ominaista kiinnittyminen kansallisvaltioihin. Kärjistetysti voidaan sanoa tekijänoikeuden kehittyneen omassa kuplassaan irrallaan oikeustieteen muutoksista. Aikojen saatossa tekijänoikeudesta on muodostunut erityislaatuinen yksinoikeus, johon on liitetty uusia oikeuksia ja rajoituksia. Ihmis- ja perusoikeuksien kasvanut vaikutus 1900-luvun lopulta yhdessä 2000-luvun digitalisaation aiheuttaman murroksen kanssa on lähentänyt tekijänoikeutta niin muuhun yksityisoikeuteen kuin yleisesti muuhun oikeudelliseen normistoon.

Tekijänoikeutta on perusteltu tekijän tekemän työn palkitsemisena, tekijän persoonalla ja teosten tuottamisesta seuraavalla yleisellä edulla. Tekijänoikeus on nähty olennaisena tapana tuottaa kulttuuria, ilmaisuja ja sisältöjä, jolloin se on edistänyt yleistä etua.¹ Samaan aikaan yleisen edun nimissä tekijänoikeuteen on tehty lukuisia rajoituksia, joilla tekijälle kuuluvaa kattavaa yksinoikeutta on pyritty kaventamaan. Toisaalta yksinoikeuden suojaamiseksi tehtyjä rajoituksia on puolestaan rajoitettu eli sidottu erilaisiin reunaehtoihin ja käyttötilanteisiin. Esimerkiksi sitaattioikeutta eli oikeutta ottaa sitaatteja julkaistuista teoksista rajoittavat hyvän tavan vaatimus sekä perusteluvaatimus (vetoamisfunktio).

Oikeustieteen kannalta katsottuna tekijänoikeussäännöstö muodostaa monin osin omalakisien kokonaisuuden. Suomessa kansallinen lainsäädäntö on verraten vanhaa ja uutta kansainvälistä sopimusainesta on liitetty siihen vähitellen, jolloin oikeustapausten ja esimerkiksi tekijänoikeusneuvoston lausuntojen merkitys on kasvanut. EU-oikeudellisen tekijänoikeuden vaikutus on myös kasvanut jäsenyyden ajan ja sille on tyypillistä oikeustapauskeskeisyys. Tämä on tehnyt tekijänoikeuksiin liittyvästä oikeudellisesta ratkaisutoiminnasta ja osin tutkimuksestakin

¹ Esimerkiksi Novos & Waldman 1984.

yksityiskohtiin kiinnittyvää analyysia, jossa erityisesti oikeuskäytännön tulkinnolla on suuri merkitys.² Tällaisessa pikkutarkassa lähestymistavassa voi käydä niin, että metsää ei nähdä puilta. Tekijänoikeudellisessa keskustelussa onkin merkkejä siitä, että yleisen tason ideologinen ja poliittinen analyysi muuttuu pienten yksityiskohtien arvioinniksi.³ Tekijänoikeuden pohjana on kuitenkin ylikansallinen säännöstö ja sen taustalla vaikuttavat valinnat, joiden merkitystä ja arvopohjaisuutta ei sanamuotoihin keskittyvä tutkimus ja tulkintakäytäntö usein tavoita.⁴

Tekijänoikeus eroaa muusta varallisuus oikeudesta siten, että siihen liittyy merkittäviä rajoituksia, luovutuskelvottomia oikeuksia sekä omana erityispiirteenään moraaliset oikeudet.⁵ Tekijänoikeuden muodostuminen kiinnittyy vahvasti ajatukseen luovuudesta ja tekijyydestä jonain, joka on enemmän kuin omistaminen. Tekijänoikeudessa ei edes ole varsinaisesti kysymys omistamisesta, vaan oikeussuhteesta, joka tekijänoikeuden haltijalla on tekemisen tai luovutuksen perusteella teoksen kautta kaikkien muiden kanssa.⁶ Varallisuus oikeudet ovat oikeussuhteita, mutta niidenkin joukossa tekijänoikeus näyttäytyy omanlaisenaan.

Tekijänoikeus on vanha oikeus, joka kuuluu erilaisia historiallisia kerrostumia. Lakitekstin tasolla oleva sääntely elää ajassa, mutta monet normien taustalla olevat muuttajat pysyvät ennallaan ja luovat tekijänoikeudelle ajat ylittävää ja eri sääntelyvaihdot yhdistävää teoreettishistoriallista taustaa. Nämä taustat ohjaavat, tai ainakin niiden pitäisi ohjata, yksityiskohtaista sääntelyä ja oikeuskäytäntöä, samoin kuin niitä valintoja, joita tekijät, tekijänoikeuden haltijat ja teosten kuluttajat tekevät suhteessa tekijänoikeuteen. Nyt oikeuskäytäntöön perustuvat yksityiskohdat tuntuvat sen sijaan kärjistetysti ohjaavan tapaa hahmottaa ja tulkita tekijän-

² Kivistö 2016, 3, 15. Kivistö kutsuu tekijänoikeuskulttuurissa vallitsevaa otetta kasaustiseksi, joka voi johtaa ylikäytännölliseen lainoppiin.

³ Esimerkiksi Anette Alen-Savikko on kutsunut monia tarkastelukulmia teknisjuridisiksi kysymyksiksi. Alen-Savikko 2015, 177.

⁴ Laajemmin esimerkiksi Pihlajarinne 2012, 383–395.

⁵ Yleisesti omistamiseen ja omaisuuteen liittyvien asetelmien problematisointia. Oksanen 1998, 51.

⁶ HE 309/1993 vp s. 62. Tekijänoikeuskomitea oli pohtinut myös moraalisten oikeuksien suhdetta perusoikeuksiin ja liittänyt ne ainakin kunniansuojaan ja itsemääräämisoikeuteen. KM 1992:4, 100.

oikeutta myös laajemmassa yhteiskunnallisessa kontekstissa. Enemmän pitäisi puhua tekijänoikeuden oikeuttamisesta tavalla, joka saa hyväksynnän tekijöiden omissa yhteisöissä eikä oikeudellisessa käsitteviidakossa.

Käsittelen tässä kirjoituksessa tekijänoikeuden oikeuttamiskeskustelua oikeuttamisen maailmojen kautta. Tarkoitukseni on tyypitellä tekijänoikeuskeskustelussa esitettyjä kantoja, paikoitellen jopa kärjistää. Vanhana oikeutena tekijänoikeuteen on kerrostunut erilaista teoreettista ja normipohjaista aineistoa, josta syntyy paikoin pirstalainen ja yksityiskohtainen kokonaisuus. Artikkelissani valaisen näitä murroskohtia ja perustelen tarvetta tekijänoikeuden oikeutusta ja asemaa koskevalle tutkimukselle ja uudelleenarvioinnille.

Oikeutusta etsimässä

Ranskalaiset yhteiskuntafilosofit Laurent Thévenot ja Luc Boltanski ovat luoneet tyypittelyn, jonka avulla erilaisia oikeuttamiskeemoja ja -diskursseja voidaan luokitella niiden teoreettisen viitekehyksen perusteella.⁷ Malli on tarkoitettu hahmottamaan kiistoja, konflikteja ja niiden ratkaisumalleja. Kysymyksessä ei ole yleinen teoria yhteiskunnasta, saati oikeudesta. Oikeuttamisteorioiden käyttötarkoitukset ovat julkiset kiistat, joissa argumentaatio perustuu arvoihin tai taustalla vaikuttaviin periaatteisiin. Nämä muodostavat sellaisen yhteisen mittapuun, jonka puitteissa annetut argumentit molemmat osapuolet hyväksyvät päteviksi väitteiksi.

Tällaisessa kiistassa perusarvot ovat jaettuina, mutta osapuolten argumentaation lähtökohdat ovat erilaisia. Tämän tyyppinen jaettujen arvojen mukainen kiista tuottaa järjestyksen, joka koostuu erilaisista maailmoista. Thévenotin ja Boltanskin maailmoja (tai valtapiirejä, kuten termi on joskus suomennettu) ovat alun perin olleet markkinoiden maailma, teollisuuden maailma, kansalaisuuden maailma, maineen maailma, inspiraation maailma ja kodin maailma. Myöhemmin on mukaan lisätty esimerkiksi ekologian maailma ja projektien maailma. Jokaisella maailmalla on oma moraalisen arvon mittansa. Tätä mittaa tukevat tavat, joilla arvoa voidaan selvittää ja joihin argumentaatiossa sitoudutaan.⁸

⁷ Boltanski & Thévenot 2006.

⁸ Muussa oikeuttamiskeskustelussa on tuotu esiin, että työ ja ansaitseminen ovat keskeisiä oikeutusperusteita. Munzer 1990, 3–5.

Tekijänoikeuskeskustelun kannalta olennaisina pidän markkinoiden, teollisuuden, kansalaisuuden, maineen ja inspiraation maailmoja. Markkinoiden maailman arvon mittoja ovat raha ja voitto, teollisuuden tehokkuus ja tuottavuus, kansalaisuuden solidaarisuus ja yhteisvastuu, kun taas inspiraation maailma perustuu itsenäisyyden ja luovuuden arvoille. Inspiraation maailmaan liittyy perinteinen ajatus taiteilijasta luovana nerona. Inspiraation maailmaa luonnehtiva perusteos on Thévenotin ja Boltanskin mallissa kirkkoisä Augustinuksen *Jumalan valtio*, joka korostaa (uskonnollista) omistautumista, itsenäisyyttä ja välinpitämättömyyttä etenkin rahassa mitattavista markkinahyveistä.⁹ Maineen maailman mittareita edustaa Thomas Hobbesin *Leviathan*, joka nostaa keskiöön muilta saadun tunnustuksen.¹⁰ Kansalaisuuden maailman arvoja edustaa Jean-Jacques Rousseau'n *Yhteiskuntasopimuksesta*, jossa korostuu solidaarisuus, tasa-arvo ja yhteinen hyvinvointi.¹¹ Adam Smithin *Kansojen varallisuus* on puolestaan markkinoiden maailman keskeisiä mittareita esittelevä teos, joka nostaa keskiöön varallisuuden kartuttamisen ja tuhlaamisen vähentämisen.¹² Suomalaisittain vähiten tunnettu on teollisuuden maailman edustaja Henri Saint-Simon, jonka filsofiassa korostuvat mittaaminen ja tehokkuus, lyhyesti insinöörimäisyys.

Kiistatilanteessa ollaan jonkin maailman sisällä olla eri mieltä siitä, täytyvätkö maailman edustamat arvot ja saako kiistan kohde näin oikeutuksensa maailman edustamien arvojen perusteella.¹³ Syvempi kiista syntyy kahden maailman törmätessä, koska silloin vastakkain ovat erilaisiin arvoperustoihin rakentuvat mittaamistavat. Tällöin seurauksena voi olla tuomitseminen tai kompromissi.

Tuomitsemisessa yhden oikeuttamismaailman kriteerit kyseenalaistetaan toisen maailman arvojen perusteella. Kompromississa eri oikeuttamismaailmat löytävät yhteisen arvon, jonka perusteella voidaan

⁹ Boltanski & Thévenot 2006, 159–164.

¹⁰ Boltanski & Thévenot 2006, 178–185.

¹¹ Boltanski & Thévenot 2006, 185–193.

¹² Boltanski & Thévenot 2006, 193–203.

¹³ Rainer Oesch on hahmottanut tekijänoikeuskeskustelun käymistä perusoikeusargumenteilla näistä lähtökohdista, toki ilman viittausta oikeuttamisteoriaan. Oeschin mukaan kiista on fundamentaalierojen vuoksi pysyvä tai sitten sellainen, että siihen voidaan hakea kompromissia. Oesch 2005, 353–359.

kiistassa argumentoida yhteiseltä pohjalta. Mielenkiintoista on, että esimerkiksi inspiraation maailma voi löytää kompromissin kansalaisuuden maailman kanssa silloin, kun kiistan aiheena on kiistan peruslähtökohtiin kohdistuva vallankumous, jossa tavoitellaan näiden lähtökohtien muuttamista.¹⁴ Muutoin inspiraation maailman näkökulmasta kansalaisuuden maailma on teknokraattinen.

Maailmojen välille rakentuu näin suhteita. Inspiraation maailman näkökulmasta maineen maailma on turhamaisuutta, koska inspiraatio on itseisarvo eikä väline tavoitella mainetta.¹⁵ Sama pätee myös markkinoiden maailman vaurauden tavoitteluun. Teollisuuden maailman ongelmia ovat inspiraation kannalta rutiinit ja teknokraattisuus, jotka tukahduttavat luovuuden.¹⁶ Toiseen suuntaan inspiraation maailma on maineen maailmasta katsottuna yhteen sopimaton, koska inspiraatio on yksityinen ja intiimi, kun taas tunnustuksen hankkiminen edellyttää avautumista koko maailmalle ja muiden mielipiteiden huomioimista. Kansalaisuuden maailman kannalta inspiraatio on yksilöllistä ja impulsiivista, vailla yhteneväisyyttä tai koordinaatiota.¹⁷ Samoista syistä markkinoiden maailma ei ymmärrä inspiraatiota. Teollisuuden maailmalle inspiraatioon kuuluva improvisaatio on pelkkää tuhlausta.

Oikeuttamisen maailmat on tarkoitettu erilaisten argumentaatiotapojen hahmottamiseen. Keskiössä on Boltanskin ja Thévenotin ajatus, että länsimainen yhteiskunta rakentuu kansalaisuuden maailman ja teollisuuden maailman väliselle kompromissille, joka rajoittaa markkinoiden maailman toimintalogiikkaa.¹⁸ Maineen maailmaa siedetään, mutta inspiraation maailma on tästä irrallaan. Eri maailmoja koskevan

¹⁴ Boltanski & Thévenot 2006, 239.

¹⁵ Boltanski & Thévenot 2006, 238–239.

¹⁶ Boltanski & Thévenot 2006, 240–241.

¹⁷ Boltanski & Thévenot 2006, 269. Oikeustieteen kannalta perusoikeudet muodostavat keskeisen kansalaisuuden maailman elementin, jonka kautta koko oikeusjärjestelmää on mahdollista arvioida yhteisen hyvän näkökulmasta. Tuomas Myllyn mukaan perusoikeudet nousevat esille usein konfliktitilanteissa, koska tekijänoikeuden rajoituksia oikeutetaan yhteiskunnallisen edun perusteella vetoamalla perusoikeuksiin. Perusoikeusjärjestelmän tulisi olla luonteva osa tekijänoikeusjärjestelmää eikä vain vastavoima. Mylly 2004, 228–254.

¹⁸ Boltanski & Thévenot 2006, 203–211.

abstraktin mallin kautta voidaan katsoa kiistan kohteita ja tapoja, joilla voidaan saavuttaa kompromissi, tai sitä, missä kohtaa näkemykset eivät kohtaa. Käytän tässä kirjoituksessa oikeuttamisen maailmoja hahmottaamaan sitä, miten tekijänoikeutta on pyritty oikeuttamaan ja kritisoimaan eri yhteyksissä.

Mistä tunnet sä tekijän?

Tekijänoikeuskeskustelussa tekijän nykyisenkaltainen asema perustetaan niin sanottuun romanttiseen tekijäkäsitykseen.¹⁹ Tekijän käsitettä ovat määritelleet tekijänoikeuden lisäksi taiteenfilosofiset keskustelut. Käsin jäljentämisen aikana tekijällä ei ollut käytännössä merkitystä. Keskiajalla ja ennen 1700-lukua tekijöillä oli harvoin tarve osoittaa teki- jyyttään. Tekijyys nähtiin esimerkiksi luonnon tai Jumalan luomistyön jäljittelyksi, jolloin tekijän korostaminen olisi ollut ylpeyttä. Yksinoikeus teosten monistamiseen ja jakeluun oli kirjanpainajilla, kirjansitojilla tai kirjakauppiaille – ei tekijöillä.²⁰

Ajatus omaperäisyydestä, alkuperäisyydestä ja yhdestä tekijänä kaiken lähteenä muodostui vähitellen. Esimerkiksi William Shakespearen aikana hänen tapaisiaan käsikirjoittajia ei pidetty tekijöinä, vaan erilaisten tarinoiden ja kertomusten kokoajina teatteriesityksiä varten.²¹ Ajattelun taustalla oli kreikkalaisen filosofian ja erityisesti Platonin ajatus siitä, että aistimaailma vain jäljittelee epätäydellisesti ideaalimaailmaa.²² Varhaisesta ajatuksesta tekijästä tarinoiden kokoajana siirryttiin vähitellen ajatukseen tekijästä luovana toimijana, jolloin tekijä ja teos liittyivät vahvasti yhteen. Tekijänoikeusajattelun ja tekijälle työstään kuuluvan korvauksen kiteyttäjänä pidetään yhteiskuntafilofi John Lockeä. Hänen ajattelussaan yksilön persoona on yksilön omaisuutta, jolloin yksilö voi omalla työllään muuttaa erilaisia raaka-aineita omaisuudeksi, johon hänellä on omistusoikeus.²³ Käsitystä voitiin hyvin

¹⁹ Mylly 2014, 910–911.

²⁰ Esimerkiksi jo 1400-luvun loppupuolen Venetsiassa kirjojen painaminen oli yksinoikeus, jossa myöhemmin huomioitiin myös tekijän tietoisuus ja jopa suostumus. Rose 1993, 21.

²¹ Niin sanotuista kirjasodista ja niiden tausta-aatteista Patterson 1968, 3–19.

²² Platon nosti poikkeukseksi runouden, koska runoilija saattoi hänestä saada jonkinlaisen kosketuksen ideaalimaailmaan. Keskustelusta ks. Leppämäki 2006, 52.

²³ Locke 1982.

laajentaa myös aineettomiin raaka-aineisiin eli ideoiden ilmentymiin, joihin syntyi aineettomaan omaisuuteen kohdistuva omistusoikeus. Tämä ajattelu kietoutui vähitellen 1700-luvun lopulta 1800-luvun puoliväliin yhteen sellaisen näkemyksen kanssa, jossa tekijä mielletään omaperäiseksi neroksi. Tällöin tekijä oli oikeutettu saamaan korvauksen henkisestä työstään.

Saksassa kehittyi tekijän persoonaa korostava tekijänoikeusoppi 1700-luvun lopulla. Esimerkiksi Immanuel Kant erotteli teoskappaleeseen kohdistuvan omistusoikeuden teoksen sisältöön kohdistuvasta oikeudesta, joka kuului tekijälle koska sisältö oli osa tekijän persoonaa.²⁴ Teoksen asemesta keskiöön nousi tekijä ja hänen persoonallisuutensa.²⁵ Kantin jalanjäljissä myös G. W. F. Hegel erotti oikeusfilosofiassaan toisistaan teoskappaleen, teoksen sisällön ja oikeuden valmistaa teoksesta kappaleita.²⁶ Sisältö oli osa tekijän persoonaa, johon tekijä sai aineettoman omistusoikeuden.²⁷ Hegel ei kuitenkaan pitänyt analogiaa fyysisen ja henkisen omaisuuden välillä mielekkäänä, koska persoonallisuutta ei voi luovuttaa pois. Hegelin ratkaisu tähän on, että tekijällä säilyy ilmaisun yleinen tapa, joka ei teokseksi manifestoituneen tekemisen tavoin ole luovutettavissa.²⁸ Tästä kehittyi ajatus, että tekijä loi idealla muodon eli tekijänoikeuden suojan kohdaksi tuli muoto eikä idea. Tekijänoikeus kiinnittyi vahvasti ajatukseen taitelijuudesta erityisenä tekemisen muotona, jossa pohjana on inspiraation maailmalle tyypillinen omistautuminen tekemiselle.

Suomessa tekijänoikeus on nähty 1800-luvun loppupuolelta seurauksena tekijän tekemästä työstä, jolloin tekijänoikeus liittyi talouteen ja elinkeinotoimintaan. Tekijänoikeus poikkesi muista varallisuus oikeuksista, mutta ei niin paljoa, että se olisi vaikuttanut vaihdantakelpoisuuteen. Tekijänoikeuden ja taiteen liitos johti 1890-luvun lopulla keskusteluun käsityöläisten tekemän taidekäsityön ja taideteollisuuden oikeudellisesta asemasta. Toinen keskustelu koski tekijän kunniaa ja

²⁴ Aiheesta esimerkiksi Kant 1990.

²⁵ Leppämäki 2007, 75–76.

²⁶ Hegel 1994, 92–108.

²⁷ Kehityksestä esimerkiksi Leppämäki 2006, 24–26.

²⁸ Leppämäki 2006, 78.

yleisön kauneuden tajun suojaamista huonelaatuisilta taideteosten, etenkin maalausten, jäljitelmiltä. Tekijän luomaa muotoa suojeltiin kopioidilta, joissa taiteellisesti tai teknisesti mallinnettiin sama idea. Teoksiksi laskettiin myös rakennuspiirustukset, jotka olivat henkisen luovuuden aineellisia ilmentymiä. Tekijän tekemä työ ei saanut itsessään tekijänoikeuden suoja, mutta oikeutti antamaan suojan teokselle. Samaan aikaan luotiin kansainvälinen sopimusjärjestelmä, jossa keskeisen Bernin sopimuksen (1886) lähtökohta oli erottaa henkinen omaisuus ja teollisuustoiminta.²⁹ Näin ollen taiteilijasta tuli tekijä, ja teollisen keksinnön tehneestä henkilöstä keksijä. Sinällään niin teoksilla kuin keksinnöillä käydään markkinaehtoista kauppaa, ja molempien ympärille on kehittyneet oma teollisuudenalansa. Tekijän asema kiinnittyi inspiraation maailmaan, keksijän teollisuuden maailmaan.

Valistus, tieteellinen maailmankuva ja painotekniikan kehitys sekä merkitys liiketoimintana osuivat samoille ajanjaksoille kuin tekijänoikeuden kehitys oikeutena. Tämän oikeuden synnyttämisestä Locken ajatusten mukaan tekijän tulisi saada korvaus. Tänä aikana esimerkiksi Michel Foucault'n mukaan Aristoteleen ja kirkkoisien tapaiset auktoriteetit menettivät asemaansa metodologisesti arvioidulle tiedolle, mutta toisaalla romanttinen käsitys taiteesta alkoi korostaa tekijää omaperäisenä nerona, jonka töitä selitti tekijän persoonana.³⁰ Erityisesti positivistinen kirjallisuudentutkimus alkoi etsiä 1800-luvun lopulta 1900-luvun alkuun teoksen merkityksiä tekijän vaiheiden ja vaikutteiden kautta.³¹ Roland Barthesin ajatusten mukaan tekijä alkoi kuolla, koska lukutapojen ja tutkimuksen muutos avasi tien lukijan omille tulkinnoille. Barthesin teesin mukaan tekijästä tuli merkityksetön, koska teokseen voitiin liittää merkityksiä ilman tekijääkin.³² Foucault'n mukaan tekijä on kielen funktio, joka ilmaisee omistus- ja auktoriteettisuhteen tekijän ja teoksen välillä. Tämä suhde on aina riippuvainen teoksesta ja kontekstista. Foucault ohjeisti kuuntelijoitaan ja lukijoitaan maailmaan, jossa on

²⁹ Bernin sopimukseen vaikutti keskeisestä ajatus tekijänoikeudesta henkisenä omaisuutena. Kase 1967, 1–15.

³⁰ Foucault 2006.

³¹ Näistä käsityksistä tarkemmin Tuomas Mattilan artikkeli tässä kirjassa.

³² Barthes 1993.

olennaista se, mitä sanotaan eikä kuka sanoo. Tällöin tekijä muuttuu tarpeettomaksi.³³ Walter Benjamin puolestaan liitti tekijyyden merkityksen muutokset teknologian kehitykseen. Mekaanisen kopioinnin myötä taiteen niin sanottu aura katoaa ja aitouden ja alkuperäisyyden käsitteet muuttuvat turhiksi. Tästä seuraa perinteisen tekijyyden merkityksen väheneminen.³⁴

Oikeustieteessä ei ole olennaista tekijän ja teoksen suhde, vaan oikeuden syntyminen ja kiinnittyminen tekijään. Romanttisen tekijäkäsityksen lähtökohta on lähes aina yksi tekijä, jolloin kollektiivisen tekemisen muodot ovat ongelmallisia. Barthesin tekijänmurhahankkeen yhtenä lähtökohtana olikin, että teksti on intertekstuaalista ja saa merkityksensä muiden tekstien kautta.³⁵ Intertekstuaalisuuden ja appropriaation yleisyys on nostanut kirjallisuustieteessä ja kulttuurintutkimuksessa kritiikkiä tekijyyttä kohtaan. On esitetty, että tekijyyss tekijänoikeuden perustana pitäisi hylätä tai koko tekijänoikeusjärjestelmä romuttaa.³⁶ Teoksen immateriaalisen suojan lähde olisi näin ollen esimerkiksi tavaramerkki. Kritiikistä huolimatta tekijänoikeuden tekijäkäsité on siirtynyt kirjallisuudesta ja muista perinteisistä taiteenlajeista teknologisen kehityksen tuomiin uusiin taidemuotoihin, kuten elokuvaan, televisio-ohjelmiin ja ohjelmistoihin.³⁷

Murhayrityksistä huolimatta tekijä voi hyvin ja syy siihen löytyy markkinoiden roolin kasvusta. Inspiraation maailmasta on siirrytty markkinoiden maailman toimintalogiikkaan. Markkinoiden maailman näkökulmasta hyödyllinen tekijä ei ole kammiossaan lymyilevä luova nero – poikkeuksena vaikkapa Elena Ferrante, Ilkka Remes tai Banksy, joille salaperäisyys luo myyntiä lisäävän auran. Uusimpana muutoksena markkinoiden maailman toimintalogiikan ohella tekijöihin kohdistuu maineen maailman perusteilla luodut odotukset. Hyvä tekijä on kaikissa sosiaalisissa medioissa asioistaan kertova ja perinteisessä mediassa sekä erilaisissa tilaisuuksissa esiintyvä sujuva supliikkihenkilö. Hyvä tekijä

³³ Foucault 2006.

³⁴ Benjamin 1989, 139–167.

³⁵ Barthes 1993.

³⁶ Litman 2001.

³⁷ Saunders 1992, 4–7.

kuvaa aamiaisensa someen ja on illalla hauskassa paneeliohjelmassa. Tekijää ei ole tapettu tai hylätty, tekijä on brändätty. Tekijällä on oltava maine, joka on markkinoiden käytettävissä ja muutettavissa teolliseksi metritavaraksi.

Tekijän aseman perustelujen ja tekijään kohdistuvien odotusten muuttuessa oikeustieteen ja taidefilosofisen tekijäkäsitteen välinen ero on kasvanut. Oikeudellinen tekijäkäsitys on tullut entistä enemmän riippuvaiseksi oikeusjärjestyksen tekijänoikeuden normistosta, jolloin tekijäkäsitys perustelee itse itsensä. Tekijänoikeutta kiinnostaa vain alkuperäinen tekijä, tekijänoikeuden synty ja tekijänoikeuden mahdollinen siirtyminen. Tekijänoikeuden kiinnittyminen luovan neron myytiin on aiheuttanut ongelmia kollektiivisten taiteenlajien, esimerkiksi elokuvan kohdalla. Ongelma on kasvanut, kun inspiraation maailman arvoilla toimiva tekijä ei olekaan yksinäinen tekijä, vaan osa kollektiivia.³⁸ Kysymystä tekijyydestä ei kuitenkaan aikanaan haluttu esimerkiksi elokuvien yhteydessä ratkaista lainsäädännöllä, vaan uskottiin alan omien sopimuskäytäntöjen määrittävän sen, miten tekijänoikeudet määrittyvät. Tällöin oli myös mahdollista pitkän aikaa sivuuttaa kysymys siitä, kuinka elokuvan tapaisen, monen tekijän työpanoksesta koostuvan kokonaisuuden tekijänoikeudet saataisiin jaettua. Sittenmin vastaavat kysymykset on ratkaistu tapauskohtaisesti laajentamalla niin sanottujen lähioikeuksien eli kärjistetyksi vähäisempien tekijänoikeuksien määrää ja soveltamisalaa. Tekijänoikeuden kannalta tekijä on olennainen tekijänoikeuden synnyttämien oikeussuhteiden kiinnittämisen kannalta. Sen vuoksi ei ole olennaista, että vastaako kuva tekijästä todellisuutta, jossa teoksia tehdään.³⁹

Tekijän aseman näkökulmasta tekijänoikeus on jakautunut selkeästi taloudellisiin oikeuksiin ja moraalisiin oikeuksiin. Tekijänoikeus on toinen jalka markkinoiden ja teollisuuden käytössä, mutta myös teke-

38 KM 1953:5, 47–48. Elokuvista myös oikeustapaus KKO 1936 II 476, jossa käsiteltiin kysymystä elokuvasta kokoomateoksena, jonka oikeudet olisivat siirtyneet julkaisijalle. Tuon ajan tekijänoikeuslainsäädännön mukaan elokuva oli kokoomateos, jolloin tuottaja/julkaisija sai kaikki oikeudet. Aiheesta myös KKO 1936 I 59, KKO 1939 I 10 ja KKO 1942 II 192. Kansainvälisestä kritiikistä Bentley 1994, 976–977.

39 Haarman tuo esiin sen, että tekijänoikeudessa monesti yritetään saada vanhoja käsitteitä osaksi nykyistä digitaalista todellisuutta. Haarman 2014, 47.

miselle omistautuneen taitelijan metafyyisistä sidosta teokseen tulee suojata. Samalla pitäisi myös palvella yhteiskuntaa tuottamalla yleistä etua kansalaisuuden maailman arvojen pohjalta. Joissakin tilanteissa moraalisisilla oikeuksilla on myös taloudellista vaikutusta, koska tietoisuus moraalisisista oikeuksista vaikuttaa tekijänoikeuksia koskeviin päätöksiin.

Taloudellisten oikeuksien kannalta tekijä on olennaisin komponentti. Sen tehtävä on synnyttää tekijänoikeus, minkä jälkeen tekijänoikeus voidaan luovuttaa eteenpäin. Tämä pätee pääasiassa taiteen piirissä ja muussa toiminnassa, jossa tekijä toimii inspiraation maailman toimintalogiikan perusteella. Suurin osa tekijänoikeuksista kuitenkin luovutetaan teollisuuden maailman arvoihin nojautuen sopimuksen perusteella heti siinä vaiheessa, kun teoskynnys on ylittynyt.⁴⁰

Moniin työ sopimuksiin ja vastaaviin liittyy kohta tekijänoikeuden siirtymisestä. Teosten massamuotoinen käyttö joukkoviestinnässä, viihdeteollisuudessa ja muussa taiteeseen verrattuna normaalissa työsuhteessa tekee oikeussuhteista sopimusoikeudellisia.⁴¹ Yhden alkuperäisen tekijän päätösvallassa oleva tekijänoikeus on oikeastaan poikkeus. Moraaliset oikeudet linkittyvät tekijän persoonaan ja tekijänkunniansuojaan, mutta nämäkin oikeudet koskevat pientä osaa tekijöistä. Suurin osa tekijänoikeudesta on massaluonteista teollisuustoimintaa, jossa teoksen tekemisen edellytys on sen luovutus, ilman automaattista luovutusta ei ole sellaisia olosuhteita, että teos ylipäätään tehtäisiin. Inspiraation maailman arvoja vastaa tekijä on vähemmistöissä tekijänoikeuden kentällä, jonka on vallannut yhtä enemmän markkinoiden maailman, teollisuuden maailman ja jopa maineen maailman toimintalogiikat.

Miksi tekijälle korvaus?

Tekijänoikeuden oikeutus perustuu kolmeen keskeiseen ajatukseen.⁴² Ensinnäkin Locken näkemyksen mukaan teosten luominen on työtä, josta tekijän kuuluu saada halutessaan korvaus. Teosten luominen ei ole

⁴⁰ Leppämäki 2006, 68.

⁴¹ Mylly 2007, 114–115.

⁴² Näiden erilaisista alaperusteista Lior Zemer on tehnyt seitsemänkohtaisen jaottelun. Zemer 2006, 55–56.

teosten luonteen vuoksi samanlaista kuin ojankaivuu, joten tekijän korvauksen saaminen edellyttää oikeutta teokseen. Tätä on kutsuttu luonnonoikeudelliseksi työteoriaksi, koska siinä oikeutuksen lähde löytyy tekijyydestä itseisarvona, ja oikeutus perustuu tekijän tekemään työhön. Ajattelutapa on ollut varhaisen tekijänoikeuden sääntelyn taustalla vuoden 1709 kuningatar Annan säädöksestä (Statute of Anne) Ranskan vallankumouksen jälkeen laadittuihin Manner-Euroopan tekijänoikeussäännöksiin.⁴³ Huomattavaa on, että kuningatar Annan säädös kumosi kirjanpainajien yksinoikeuden, jolloin nämä alkoivat vaatia yksinoikeutta tekijöille.⁴⁴ Taustalla ei siis ollut niinkään palvelus tekijöille, vaan tapa säilyttää kirjojen jakelujärjestelmä ja ansaintalogiikka.⁴⁵

Toinen teoria korostaa tekijän luomistyötä ja neroutta. Kantin ja sakalaisten romantikkojen näkemys tekijästä oli omaperäinen nero, joka kanavoi teoksia jostakin korkeammasta muotoon, josta kaikki saamme niistä nauttia.⁴⁶ Näkemyksen syntyyn vaikutti Saksassa 1700-luvun lopulla yleistynyt piratismi eri kirjojen luvaton kopiointi, joka haluttiin saada kuriin ja tekijän ainutlaatuisen nerouden korostamien oikeutti sääntelyn. Saksan yhdistymisen jälkeen 1800- ja 1900-lukujen taitteessa kootuissa lakikirjoissa tekijänoikeudesta tuli osa persoonallisuusoikeuksien kategoriaa. Näillä oikeuksilla suojataan henkilöä nimenomaan persoonana ja persoonaan kuuluvia seikkoja siinä missä oikeusjärjestelmän suojakohde on muutoin abstraktimpi henkilö.

Tekijään keskittyvien tekijänoikeuden oikeutusteorioiden vastavoimana on pidetty jossain määrin utilitaristista näkemystä, jonka mukaan tekijänoikeuden peruste on sen merkitys yhteiskunnalle.⁴⁷ Inspiraation maailman asemesta oikeutus pohja haetaan kansalaisuuden maailmasta. Näin ollen yhteiskunta ei saa rajoittaa liikaa tekijänoikeutta. Onkin huomattava, että nykyinen tekijänoikeuskäsitys on yhdistelmä kaikkia kolmea oikeutusmallia. Käytännössä kaikissa maissa on näin ollen eri oikeutusperusteista koostuva järjestelmä. Tekijänoikeuden tuottama

⁴³ Rose 1993, 4, 22–23.

⁴⁴ Saunders 1992, 49–52.

⁴⁵ Kivistö 2016, 36.

⁴⁶ Kivistö 2016, 61.

⁴⁷ KM 1974:79, 23–25.

korvaus tekijälle on muodostunut globaaliksi säännöksi, jota voidaan perustella edelleen tekijän työllä, tekijän neroudelle tai tekijänoikeuden tuottamalla hyödyllä yhteiskunnalle.⁴⁸

Suomessa tekijänoikeuslainsäädännön perustana on alusta saakka ollut henkinen sisältö, joka saa muotonsa teoksessa.⁴⁹ Itsenäisen Suomen varhaisessa tekijänoikeudellisessa ajattelussa tekijän panos oli henkistä työtä, jonka hedelmistä tekijän tuli saada korvaus. Korvausvaade koski ja koskee yhä ainoastaan muotoa, kun taas idea tai sisältö ovat kaikille kuuluva yhteistä omaisuutta, jolloin ei synny estettä luoda uusia teoksia samasta aihepiiristä. Teoksesta ilmenee tekijän yksilöllisyys, jonka vuoksi tekijän tulee saada kunniaa ja aineellista hyötyä, kunhan yleisiä yhteiskunnallisia etuja ei loukata.⁵⁰ Tekijän ja yhteiskunnan etujen tasapainottaminen on puolestaan nähty autonomian ajalta lähtien mallina, joka vastaa parhaiten asetettuja tavoitteita. Monet Suomen tekijänoikeussäännökset on omaksuttu Ruotsin tekijänoikeuslaista, joka puolestaan pohjautuu Norjan ja Tanskan⁵¹ säännöksiin ja niiden taustalla vaikuttavaan saksalais-ranskalainen käytäntöön.⁵² Tekijänoikeuden taloudellisen ulottuvuuden ja elinkeinotoiminnan korostaminen antavat tässä tekijänoikeuskulttuurissa tekijälle kannustimen saattaa teoksiaan markkinoille ja näin järjestelmä palvelee taloudellisia ja sivistyksellisiä etuja.⁵³ Samalla

⁴⁸ Rose, 121.

⁴⁹ Kivimäki LM 1937, 368. Myöhemmin lainsäädännössä henkinen omistusoikeus nähtiin erillisenä muusta omistusoikeudesta juuri siksi, että se ei kohdistunut esineeseen ja oli jotakin muuta kuin perinteistä omistusoikeutta, koska tekijä nimenomaisesti hyötyi oikeudestaan, jonka perusteella tekijä saattoi antaa oikeuden edelleen valmistaa teoksiaan kappaleita. Painotus olikin tekijän työn palkitsemisessa ja siinä, että tekijänoikeus oli taloudellisessa viitekehyksessä tapahtuvaa elinkeinotoimintaa. Kivistö 2016, 168–170.

⁵⁰ Kivistö 2016, 102.

⁵¹ Oma kysymyksensä on skandinaavisen realismin vaikutus käsityksiin. Skandinaavisen realismin mukaan asioita ei voi tutkia sen mukaan, miten niiden pitäisi olla, vaan myös oikeustieteellisen tutkimuksen tulisi perustua entistä enemmän empiriaan. Esimerkiksi Alf Rossin pohdinnat. Ross 1945, 337–348.

⁵² Lvmk 1920, 11, 24–26. Huomattavaa on myös, että suojaa saavien teosten ala oli todella laaja ja näin tekijänoikeus oli abstraktio, jota ei enää kiinnittynyt vain kirjallisuuteen, musiikkiin tai kuvataiteisiin saati teoskappaleisiin, vaan esimerkiksi koreografia sai suojaa.

⁵³ Kivimäki 1948, 192–201.

tekijä on luovana toimijana haluttu erottaa esimerkiksi muotoilijasta ja muunlaisista teoksia massatuotantoon tekevästä. Etenkin muotoilemista on kutsuttu käyttötaiteen tekemiseksi ja se saa suojan esimerkiksi mallioikeuden kautta.⁵⁴

Tekijänoikeusajattelun taustalla kansainvälisesti ja Suomessa vaikuttii alussa ajatus yksinäisestä nerosta. Erityisesti tekijän persoonallisuuteen keskittyvät perustelut korostavat inspiraation maailmaan kuuluvaa omistautumista. Sittemmin myös muita oikeutusperusteita on otettu tekijänoikeuden perusteeksi niin Suomessa kuin muualla. Näistä muista oikeutusmalleista työteoriassa kyse on enemmän markkinoiden maailman arvoihin liittyvästä toiminnasta ja jopa teollisuuden maailman edellyttämästä tehokkuudesta. Tehokkuus kietoutuu jollain tavalla myös yhteen utilitaristisen perustelun kanssa siinä, että tekijänoikeus on tehokas keino toteuttaa teosten luomiseen liittyvää yhteistä hyvää, kuten kansalaisuuden maailman kautta oikeuttaminen edellyttää. Vehka Kurjenmiekan tässä kirjassa kuvaamalla tavalla tekijänoikeus on myös tapa identifioitua tekijäksi, osaksi oman viiteryhmän tekijöitä, taiteilijoita. Tällöin liikutaan ulkoisen tunnistamisen kysymyksessä, jossa identiteetti ja maine ovat olennaisia tekijänoikeudesta seuraavia hyveitä eli maineen maailman alaan kuuluvia oikeutusperusteita.

Nykyisen tekijänoikeuden luonne luovutettavissa olevana oikeutena tarkoittaa sitä, että tekijänoikeus on kannustin investointeihin ja antaa tekijänoikeuden haltijalle selkeän neuvotteluaseman. Tekijän asemaa turvataan markkinoilla samalla kun pyritään luomaan tekijänoikeusteollisuutta. Yhtäällä tekijää kannustetaan tekemään, ja toisaalla taas muita toimijoita hankkimaan tekijänoikeuksia, levittämään teoksia ja innovoimaan uusia tapoja hyödyntää tekijänoikeutta. Samalla on huomattava, että inspiraation maailman kuuluva yksinäinen tekijä tai tekijäjoukko, joka omistautuu tekemiselle ja toimii tekemisen ilosta, on lopulta murto-osa tekijänoikeusteollisuuden toimijoista. Suuri osa tekijänoikeuksista luovutetaan työ- tai muunlaisessa sopimussuhteessa sopimusperusteella, joten massoittain tekijänoikeuksia hallitsevat toimijat ovat markkinoiden näkökulmasta keskeisessä asemassa tekijänoikeusmaailmassa. Massaluonteista on myös nimensä perusteella tekijänoikeuksien

54 KM 1953:5, 45.

kollektiivihallinnointi eri järjestöjen kautta. Puhutaan tekijänoikeuden arvoketjusta, jossa tekijä on ensimmäinen osanen ja tekijästä eteenpäin teokseen liittyvä tekijänoikeus luo yhä enemmän arvoa, usein muille kuin tekijälle. Tekijänoikeuden massahallinta on teollisuuden standardeilla tehokasta siihen saakka, kunnes tekijänoikeuden yksinoikeusluonne muuttuu rajoittavaksi. Yksittäinen tekijä ja yksittäisen tekijän saama korvaus atomisoituvat osaksi suurta tekijänoikeusteollisuuden koneistoa.

Omlaatuista omaisuutta

Palkkaperustelun ja persoonallisperustelun mukaan tekijänoikeus on osa tekijän omaisuutta. Tämän henkisen omaisuuden käyttöön on olemassa erilaisia oikeudellisia rajoitteita, mutta lähtökohtaisesti tekijänoikeus on yksinoikeus. Tekijälle on annettu oikeus julkaista teos. Julkaisun jälkeenkin tekijällä on määräysvaltaa teokseen.

Tekijänoikeus muodostaa yksinoikeuden julkaista, monistaa ja levittää tiettyä teosta julkisesti. Yleisen edun perusteella tähän oikeuteen on säädetty poikkeuksia.⁵⁵ Olennaisia ovat kopion valmistaminen omaan käyttöön ja teosten käyttö erityisissä yleishyödyllisissä tarkoituksissa, kuten opetuksessa. Sananvapauden kannalta yksi keskeisimpiä säännöksiä on niin sanottu sitaattioikeus, joka antaa perustellusta syystä oikeuden käyttää otetta julkaistusta teoksesta hyvän tavan mukaisesti ja tarkoituksen edellyttämässä määrin. Sitaattioikeus tuo hyvin esiin tekijänoikeuden rajoitukseen olennaisesti kuuluvan rajoitusten rajoittamisen. Yksinoikeutta on rajoitettu, mutta sallitun käytön tilanteissa on teoslajikohtaisia eroja sallittavuuden ja määrällisten rajojen suhteen. Sitaatin on liityttävä käyttöyhteyteensä, ja sitaatin laajuus edellyttää tarpeellisuusharkintaa.

Yksinoikeuteen kuuluu oikeus tiettyyn muotoon eikä ideaan työstä. Tätä asetelmaa rikkoo etenkin digitalisaation aikana yleistynyt teosten siirtely teoslajista toiseen. Esimerkiksi sarjakuvasta voidaan tehdä tietokonepeli, jonka pohjalta voidaan tehdä elokuva. Tekijänoikeudella suojattujen teosten hyödyntämistä edesauttavat tekijänoikeuteen eri oikeusjärjestelmissä säädetyt poikkeukset. Tällaisia poikkeuksia ovat esimerkiksi angloamerikkalaisessa järjestelmässä yhteisöllisyyttä esiin-

⁵⁵ Esimerkiksi joukkotiedotusvälineiden toiminta. KM 1974:79, 23–25.

tuova *fair use* -oppi. Eurooppalaisessa perinteessä on keskusteltu etenkin parodiasta, joka on otettu osaksi EU-sääntelyä erityisenä poikkeuksen muotona. Suomessa parodian tyyppisen muunnelman on oltava tarpeeksi uusi ja itsenäinen, jolloin se menettää kytköksen alkuperäiseen teokseen ja syntyy uusi teos, uusi tekijänoikeus. Tekijänoikeustalouden kannalta on hyvin tehokasta, että tarpeeksi luova muunnos valmiista synnyttää uuden tekijänoikeuden. Eri asia on, kuinka tämä istuu yhteen tekijän palkka-ajatuksen tai yhteisöllisen hyödyn ajatuksen kanssa. Tekijänoikeuden poikkeukset tältä osin palvelevat parhaiten teollisuuden maailman tehokkuutta ja markkinoiden maailman edellyttämää tuottavuutta kuin kansalaisuuden maailman yhteistä hyvää.

Tekijänoikeus on perinteisesti osa omaisuutta, onhan se palkkaa tekijän tekemästä työstä ja muun omaisuuden tapaan varallisuus-oikeus. Oikeutena tekijänoikeus on ollut luovutettavissa ja muutoin siirrettävissä. Tähän omaisuuden normaaliin käyttöön poikkeuksen tekee lainauskorvaus, joka on vain tekijän ja tämän perillisten oikeus.⁵⁶ Oikeutta lainauskorvaukseen ei saa luovuttaa. Tätä rajoitusta ei perustella sen tarkemmin. Selkeästi taustalla on ajatus siitä, että tekijä tekee työn, ja lainauskorvaus on yksi siitä tulevan palkan muodoista. Toki oikeudesta voi luopua, sitä voi olla käyttämättä ja varsinaisen korvaussumman saa luovuttaa eteenpäin, mutta ei oikeutta siihen.

Tekijänoikeuden omalaatuisuuteen verrattuna muuhun omaisuuteen kuuluu olennaisesti se, että tekijänoikeutta ei voi ulosmitata tekijältä, tämän perillisiltä tai joltain, joka on saanut sen avio-oikeuden perusteella, mikäli teosta ei ole julkaistu. Muille tahoille luovutettu tekijänoikeus toki voidaan ulosmitata, jos luovutussopimuksessa ei ole kielletty luovuttamasta oikeutta eteenpäin ilman tekijän lupaa. Ajatuksena on ollut, että ilman tekijän suostumusta teosta ei saisi julkaista ulosmittauksen tai vastaavan toimen kautta. Samalla tekijän valta päättää teoksen julkaisusta vaikuttaa merkittävästi esimerkiksi siihen, voiko julkaisematonta teosta esimerkiksi pantata.

56 Katso esimerkiksi hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi tekijänoikeuslain muuttamisesta ja orpoteosten käyttämisestä. HE 73/2013 vp.

Todellisten tekijänoikeustulojen vaikutusta tekijän talouteen on tässä hankkeessa tutkinut Pauli Rautiainen, ja Vehka Kurjenmiekka on selvittänyt tekijänoikeustulojen merkitystä taiteilijaidentiteetille. Merkittävälle osalle taiteilijoita tekijänoikeus on tärkeää ensisijaisesti oman taiteilijaidentiteetin kannalta. Pienikin tekijänoikeustulo tuottaa kokemuksen oman tekijyyden vahvistumisesta.⁵⁷ Rautiaisen ja Kurjenmiekan toteuttama kyselytutkimus sekä muut taiteilijoiden toimeentuloa koskevat tutkimukset ovat osoittaneet, että vain pieni osa tekijöistä ansaitsee teoksillaan köyhyysrajan ylittäviä tuloja. Monelle tekijälle tekijänoikeustulo on vain yksi tulonlähde muiden joukossa.⁵⁸ Kuten Rautiainen on osoittanut, tekijänoikeuskustelussa paljon esillä ollut myytti nälkätaiteilijasta ei sen sijaan pidä paikkaansa, koska kokonaistuloilla arvioituna taiteilijoiden toimeentulo nousee köyhyysrajan yläpuolelle.⁵⁹ Jos palkkaa kuitenkin ajatellaan sellaisena tulona, joka tuottaa elämiseen riittävän elannon, niin valtaosalla tekijöistä tämä ei toteudu, vaan elanto on saatava kokoon muista tuloista. Tekijöiden kannalta tekijänoikeus ilmenee näin suurelta osin maineen maailmaan kuuluvana tunnustuksena kuin suoranaishana taloudellisena hyötynä.

Parhaiten ansaitsevat tekijät tai tekijänoikeuksien haltijat ovat pyrkineet turvaamaan tulonsa myös suojaamalla tekijänoikeuden alaisen teoksen osa-alueita tavaramerkillä. Tekijänoikeuden ja tavaramerkin kaksoissuoja mahdollistaa monia sellaisia toimia, joita kumpikaan oikeus ei yksinään mahdollistaisi.⁶⁰ Samalla tekijänoikeuden perustana oleva idea/muoto -jaottelu vesittyy, koska tietyt erisnimet tai sanat voivat saada tavaramerkkisuojan. Teollisuuden maailmaan siirretyn keksijän ja eri maailmojen rajoilla seikkailevan tekijän rinnalle on immateriaalioikeudessa noussut markkinoiden maailman myyjä, nyt myyjän ja tekijän roolit ovat alkaneet hämärtyä. Inspiraation maailman omistautuneen taiteilijan on osattava loikata markkinoiden käytettäväksi. Luovutusten kautta monet tekijänoikeudet kuuluvat myös muille kuin varsinaisille

⁵⁷ Tämä on linjassa aiempien havaintojen kanssa siitä, että tulon asemesta tekijöitä motivoi esimerkiksi kiinnostus tekemäänsä työtä kohtaan. Martin 1995, 18.

⁵⁸ Laajin tutkimus tekijänoikeuden taloudellisista vaikutuksista Suomessa on Rensujeff 2015.

⁵⁹ Rautiainen 2019, 81–83.

⁶⁰ Aihepiiristä kattavasti Pitkänen 2016.

tekijöille, jolloin tekijänoikeuksista tulee teollista raaka-ainetta teollisuuden maailman tehokkuusvaatimuksen mukaisesti.⁶¹

Kun tarkastellaan tekijänoikeuksista syntyviä palkkioita, ongelmalliseksi nousee tekijänoikeustulojen suhde erilaisiin etuuksiin, joiden suuruuteen vaikuttaa edunsaajan palkkataso. Tekijänoikeudellista tuloa ei lasketa palkan ja vastaavien tulojen tavoin mukaan erilaisiin etuuksien, kuten vanhempainpäivärahan, suuruutta laskiessa.⁶² Tekijänoikeustulo ei kerrytä eläkettä, mutta sitä verotetaan ansiotulona.⁶³ Tällöin tekijän saama etuus on pienempi kuin vastaavan suuruista palkkatuloa saaneen. Toisaalta tekijänoikeustulo otetaan huomioon esimerkiksi työttömyyskorvausta laskettaessa, jolloin erisuuruuksissa erissä tulevat tekijänoikeustulot vähentävät etuuksia tai estävät kokonaan niiden saamisen.⁶⁴ Tekijänoikeustulo ei kerrytä sosiaalietuuksia, mutta voivat leikata niitä. Tekijänoikeustulon pitäisi olla palkkaa, mutta suurimmalle osalle tekijöistä tulon suuruus jää pieneksi ja voi huonoimmillaan heikentää tuloihin sidottujen etuuksien tasoa tai evätä koko etuuden saamisen.⁶⁵

Varsinaisen tekijänoikeuden lisäksi tekijänoikeuslaki sisältää niin sanottuja lähioikeuksia, joilla muille kuin perinteisille luoville tekijöille on tahdottu turvata määräysvalta aikaansaannoksiinsa. Pakettiin kuuluvat myös niin sanotut kustannusoikeudet, joilla oli tarkoitus pakottaa tekijänoikeuden luovutuksensaaja tekemään teoksella jotain. Tämä säännöstö on muuttunut kuolleiksi kirjaimeksi. Suomalainen omalaatuisuus liittyy myös ajatukseen tekijänoikeuden korvauksen suuruudesta. Suomessa oli hetken aikaa pohjoismaiseen tapaan yhdessä neuvotellut puitteet eri alojen luovutusten rahamäärälle. Saksassa on jopa monimutkainen järjestelmä, jolla pyritään kohtuulliseen korvaukseen. Suomessa

⁶¹ 1990-luvun keskustelusta esimerkiksi Vever 1999, 489–494.

⁶² Kansaneläkelaitoksen vanhempainpäivärahan määrän laskurin ohje (käyty 22.1.2020). Laskentakaava muuttui vuoden 2020 alussa, mutta ei muuttanut tilannetta tekijänoikeustulojen osalta.

⁶³ Verohallinnon ohje A213/200/2015 Aineettomista oikeuksista saatavien tulojen verotus.

⁶⁴ Luovan työn tekijät ja yrittäjät LYHTY on käynnistänyt keväällä 2020 tekijänoikeusjärjestöjen kanssa adressihankkeen, jolla haetaan korjausta muusikoiden, taiteilijoiden ja tekijöiden työttömyysturvaan.

⁶⁵ Muusikkojen osalta aiheesta Rytinki 2018, 167–169.

korvauksen kohtuullisuustavoitetta ajavat tekijäjärjestöt, kun taas tekijänoikeusteollisuus ei halua keskustella aiheesta.⁶⁶ Argumenttina on, että tekijöillä on todellinen mahdollisuus kilpailuttaa eri hyödyntäjiä ja osa tekijöistä voi sanella ehdot.⁶⁷ Aiheeseen liittyvä lainsäädäntöhanke kuitenkin vesittyi siihen, että oikeusministeriön silloisen yksityisoikeuden yksikön kanta muuttui kesken prosessin ja tekijänoikeudessa aiemmin ollut erityinen kohtuullisuuslauseke olikin oikeusjärjestelmän vastainen.⁶⁸ Tekijälle siis kuuluu palkka, mutta palkan määräytymisestä ei saa säätää lailla.

Tekijänoikeusvisioita

Tekijänoikeussäännökset muotoutuvat lainvalmistelussa, jossa tekijänoikeuspolitiikalla on keskeinen asema. Laajasti tekijänoikeuspolitiikka voidaan ymmärtää eri tahojen käymäksi tekijänoikeuskeskusteluksi, mutta Suomessa tekijänoikeuspolitiikka on kiinnittynyt vahvasti opetus- ja kulttuuriministeriön tekijänoikeusyksikön toimintalinjaan. Ministeriön julkaisuissa tekijänoikeuspolitiikan lähtökohtana on tekijäyksinoikeuden tuottavana elementtinä. Tällä tavoin tekijänoikeuskeskustelusta tavoitteiksi, visioiksi ja toimenpiteiksi kirjattua tekijänoikeuspolitiikka on aika ajoin uudistettu ja viimeisimmässä arvioinnissa toistuvat tutut teemat.⁶⁹ Tekijänoikeus on kannustin luovaan työhön ja investointeihin. Erityisenä tavoitteena on, että tekijä voi elää luovalla työllä. Samalla tekijänoikeuden on tuettava yhteisiä tavoitteita ja kotimaista kulttuuria ilman, että tekijänoikeus haittaa avoimuutta tai sananvapautta. Sen sijaan yleistä etua tai ihmis- ja perusoikeuskehystä ei huomioida tekijänoikeuspolitiikassa enää osana kansainvälistä

⁶⁶ Lehtinen 2009.

⁶⁷ Opetus- ja kulttuuriministeriön selvitys kohtuullisesta korvauksesta 2014. Selvitys on artikkelin kirjoittajan virkamiestyönä laatima.

⁶⁸ Rainer Oesch on tuonut esiin, että eri tahot ovat tekijänoikeuden oikeuttamiskeskustelussa omineet ”yleisen edun” käsitteen ajaakseen keskenään ristiriitaisia tavoitteita lainsäädäntöön. Oesch 2017.

⁶⁹ Tekijänoikeuspolitiikka 2012. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisematon asiakirja. Artikkelin kirjoittaja palkattiin vuonna 2013 kirjoittamaan tekijänoikeuspolitiikasta ajantasainen asiakirja. Työ ei koko puolentoista vuoden virkamiespestin aika ehtinyt alkaa, ja tähänkään mennessä ei ole valmistunut uutta kirjausta.

yhteistyötä, vaan tekijänoikeuspolitiikassa korostetaan tekijänoikeutta koskevaa kansainvälistä sopimuskenttää, EU-oikeutta ja luvattoman käytön estämistä.

Ylipäättensä yleinen etu ja ihmis- ja perusoikeudet ovat tekijänoikeuspolitiikassa julistuksina, mutta konkreettisia osioita käsittelevässä arvioinnissa ne on unohdettu kokonaan. Nykyinen kirjattu tekijänoikeuspolitiikka on näin varsin teknistä säännöstekniikkaa, uusien suojamuotojen käyttöön kannustavaa ja ennen kaikkea suuria tekijänoikeusmääriä hallinnoivien tahojen etujen mukaisesti luvattoman käytön estoihin keskittyvää. Samalla oikeudellinen tulkinta ja tutkimus kiinnittyvät enemmän oikeustapausten yksityiskohtien analysointiin, jolloin myös yleisemmässä tekijänoikeuskeskustelussa keskustelussa pitää niin suuren kertomuksen kuin pikkuseikkojenkin olla ”oikein”, jotta argumentaatio otetaan vakavasti.

Tekijänoikeuspolitiikan hahmottelua edeltäneessä keskustelumuisiiossa tekijänoikeus on luovan työn ja luovan talouden perusta.⁷⁰ Tekijänoikeus nähdään myös kulttuuristen oikeuksien turvaajana, sillä se suojaa teosten tekijöiden oikeuksia, mutta arvoketjun myöhemmässä suojan piiriin nousevat myös investoinnit. Tekijänoikeuspolitiikan kirjatuissa pohdinnoissa opetus- ja kulttuuriministeriö ei ota varsinaisesti kantaa tekijän asemaan eli tekijyyden määrittelyyn tai problematisoi korvauskysymyksiä. Tekijän aseman muotoutuminen ja siitä seuraava korvaus otetaan annettuina ja mielletään osaksi tekijänoikeutta. Lähtökohta on hyvin markkinavetoinen markkinoiden maailman perusteiden mukaan ja teollisuusmaisesti tehokkuushakuinen teollisuuden maailman edellyttämällä tavalla.⁷¹ Tekijänoikeudelle halutaan nähdä yhteiskunnallinen merkitys kansalaisuuden maailman ehdoilla, mutta sitä ei suuremmin tuoda esiin. Moraaliset oikeudet ja niiden edistäminen mainitaan, mutta niitä ei aktiivisesti edistetä. Näin ollen inspiraation maailman arvojen mukaan toimiva omistautunut tekijä tai maineen

⁷⁰ Tekijänoikeuspolitiikka 2012 -keskustelumuisio. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuisioita ja selvityksiä 2012:20.

⁷¹ Taina Pihlajarinteen mukaan tekijänoikeuden kehittämisessä tulisi ottaa huomioon enemmän yleinen siviilioikeudellinen oppirakennelma, jolloin tekijänoikeus lähentyisi muuta oikeusjärjestelmää. Pihlajarinne 2012, 395.

maailman logiikan mukaisesti tunnustusta tekijänä etsivä jää virallisessa ja kirjatussa tekijänoikeuspolitiikassa sivurooliin. Vähän kuin menneen maailman reliikiksi.

Yleisen edun ja siihen kiinnittyvän ihmis- ja perusoikeuskeskustelun kannalta tekijänoikeus ei ole helppo kysymys.⁷² Oikeudellisesti olennaiset omaisuudensuoja, sananvapaus, taiteen vapaus ja tieteen vapaus on toteutettu eri tavoin eri ylikansallisissa sääntelykokonaisuuksissa ja eri valtioissa. Suomessa vuoden 1995 perusoikeusuudistus teki esimerkiksi taiteen vapaudesta oman perusoikeutensa, mutta käytännössä se on jäänyt sananvapauden varjoon. Saksassa taas taiteen vapaus on saanut merkittävän aseman, koska siihen ei sovelleta sananvapautta koskevia rajoituksia. Euroopan ihmisoikeussopimuksessa taiteen vapautta tulkitaan kuten sananvapautta. EU:n perusoikeuksien tulkinnassa niin sananvapaus, taiteen vapaus kuin tekijänoikeuksien turvaaminen ja yhteensovittaminen edelleen muotoutuvat unionin lainvalmistelussa ja oikeuskäytännössä. Tekijänoikeus muuttuu, mutta muutos tapahtuu yksityiskohtien kautta, ei niinkään perusperiaatteiden tai oikeutusperusteiden uudelleenarvioinnin kautta.

Tekijänoikeus on luonteeltaan ylikansallista, kun taas etenkin perusoikeusajattelu on kansallista. Tekijänoikeus omaisuutena kattaa erilaiset sääntelyregiimit, mutta rajoitusten perustelevuus ihmis- ja perusoikeuksilla tuottaa yleisiä julistuksia konkreettisemmalla tasolla useita ongelmia. Suomessa tekijänoikeuteen liittyvää problematiikkaa ei ole aina edes haluttu lähestyä perusoikeuksiin liittyvän vertikaalisuhteen eli valtion ja yksilön kautta, vaan tekijänoikeudellisia asetelmia on pidetty yksilöiden välisinä horisontaalisina oikeussuhteina.⁷³ Näin ihmis- ja perusoikeuden argumentaatiopotentiali on vähäinen.⁷⁴ Tähän kun lisätään tekijänoikeuden luonne länsimaalaiselle yhteiskuntamuodolle tyypillisenä oikeutena, jolla on vaikeuksia ottaa haltuun alkuperäkansoja koskevia erityiskysymyksiä tai

⁷² Rainer Oeschin mukaan tätä keskustelua ei tekijänoikeuden osalta kuitenkaan voida enää välttää, koska ihmis- ja perusoikeuksiin painottuva kritiikki on saanut valtaisan mittasuhteet. Oesch 2017, 1–5.

⁷³ PeVL 7/2005 vp, 2.

⁷⁴ Pitkään ihmis- ja perusoikeuksilla on argumentoitu vain tekijänoikeuden rajoitusten puolesta, jolloin suhde on ollut lähtökohtaisesti konfliktinen eikä niinkään kompromissia hakeva. Mylly 2004, 228–254.

muita poikkeavia kulttuurisia ilmiöitä, lienee selvää, että globaali tekijänoikeusjärjestelmä edellyttää joko omalakisuuutta tai hyvin abstraktia tasoa. Ihmis- ja perusoikeuksien ja kulttuurien pluralismi ei ole katoamassa.

Tekijänoikeuden tekijään kiinnittyvä palkkaperustelu on menettänyt merkitystään. Tekijänoikeustulo on taloudellisesti merkittävää pienelle joukolle tekijöistä. Huonoimmillaan tekijänoikeustuloa esimerkiksi ei huomioida sosiaalipoliittisten etuuskien kerryttämisessä, mutta tekijänoikeustulo voi vähentää etuuden suuruutta. Sosiaaliturvan kannalta tekijänoikeus toimii siis ristiriitaisesti ja vastoin ajatusta siitä, että tekijä hyötyisi tekemästään työtä. Tekeminen toki teettää muunlaista hyötyä. Toimittaja saa kuukausipalkkaa, tietokirjailija voi olla kysytty puhuja, ja vaikka tämäkään artikkeli ei tuota suuria summia, niin se tuottaa akateemisen maailman mitareilla mitattavan meriitin.⁷⁵ Tämä meriitti omalta osaltaan auttaa työllistymistä akateemisessa maailmassa. Markkinalogiikan näkökulmasta tekijänoikeus voi siis tuottaa erilaisia hyötyjä, mutta tekijöiden enemmistö ei saa tekijänoikeuden perusteella sellaista palkkaa, joka riittäisi edes elämiseen.

Tässä tilanteessa korostuu tekijänoikeuden merkitys tekijän identiteetille. Tekijänoikeus ei sinällään tuota maallista hyvää, vaan pikemminkin tunnustuksen tekijyydestä ja sitä kautta taiteilijan, kirjailijan, kuvataiteilijan ja vastaavan identiteetin. Oikeudellisessa mielessä moraaliset oikeudet ovat vain mainintoja laissa, koska niihin liittyy hyvin harvoin oikeudellinen prosessi. Tekijälle itselleen ne ovat kuitenkin selkeästi merkityksellisiä. Moraalilla on myös olennainen merkitys sen viiteryhmän sisällä, johon tekijä haluaa samaistua. Oikeudellisesti toisen tekemien kirjojen ottaminen omiin nimiin oli avustuspetos, ei niinkään tekijänoikeudellisesti moitittava teko, mutta kirjallisuuspiireissä suuri moraalinen skandaali.⁷⁶ Sama pätee plagiaatteihin tai siteerauskiistoihin, joissa oikeus vaikenee vaikka tapaukset saisivat runsaasti julkisuutta ja paheksuntaa. Nykypäivän tekijänoikeus on teollisuutta ja markkinoita, mutta tekeminen ja tekijyys on edelleen osa inspiraation maailman kuu-

⁷⁵ Tekijänoikeuteen on toki koko ajan kuulunut meritoituminen yhtenä vaikuttimena. Munzer 1990, 255.

⁷⁶ Esimerkiksi tapaus, jossa Ritva Sarkola oli todellisuudessa kirjoittanut Tuula Sariolan nimissä julkaistut kirjat. Sariola joutui palauttamaan kirjastoapurahat ja tuomittiin avustuspetoksesta ja petoksesta sakkoihin ja ehdolliseen vankeuteen. Nyqvist & Oja 2018, 269–274.

luvaa omistautumista ja maineen tavoittelua. Käsitys tekijästä, tekijälle maksettavan korvauksen oikeutus ja tekijänoikeusmaailman todellisuus ovat kehittymässä eri suuntaan.

Kirjallisuus

- ALÉN-SAVIKKO, ANETTE** (2015). Tekijänoikeus tutkimuskohteena. Teoksessa *Kenen media?* Johdatus viestintäpolitiikan tutkimukseen. Tampere: Vastapaino, 176–206.
- BARTHES, ROLAND** (1993). Tekijän kuolema. (La mort de l’auteur 1968.) Suomentanut Lea Rojola ja Pirjo Thorel. Teoksessa Rojola, Lea (toim.) *Tekijän kuolema, tekstin syntymä*. Tampere: Vastapaino, 109–117.
- BENJAMIN, WALTER** (1989). Taideteos teknisen uusinnettavuutensa aikakaudella. (Das Kunstwerk im Zeitalter Seiner Technischen Reproduzierbarkeit 1936.) Suomentanut Markku Koski. Teoksessa Markku Koski, Keijo Rahkonen & Esa Sironen (toim.) *Messiaanisen sirpaleita, kirjoituksia kielestä, historiasta ja pelastuksesta*. Helsinki: Kansan sivistystyön liitto/ Tutkijaliitto, 139–173.
- BOLTANSKI, L. & THÉVENOT, L.** (2006). *On justification: Economies of worth*. Princeton: Princeton University Press.
- DRAHOS, PETER** (1996). *A Philosophy of Intellectual Property*. Aldershot: Dartmouth.
- FOUCAULT, MICHEL** (2006). Mikä tekijä on? Käänt. Markku Lehtinen. *Nuori Voima* 1/2006, 7–14. (Ransk. alkuteos 1969).
- HAARMAN, PIRKKO-LIISA** (2014). *Immateriaalioikeus*. Helsinki: Talentum.
- KASE, FRANCIS J.** (1967). *Copyright Thought in Continental Europe. Its Development, Legal Theories and Philosophy. A Selected and Annotated Bibliography*. South Hackensack, N. J.: Fred B. Rothman & CO.
- KIVIMÄKI T. M.** (1948). *Tekijänoikeus – Tutkimus kirjailijan, taiteilijan ja tiedemiehen oikeudesta teokseensa*. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja B-sarja N:o 27. Suomalainen lakimiesyhdistys.
- KIVISTÖ, MARTTI** (2016). *Tekijänoikeus omaisuutena*. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja. A-sarja N:o 331. Suomalainen lakimiesyhdistys.
- LEHTINEN, LOTTALIINA** (2009). *Artisti maksaa kiltisti. Levytyssopimusten rojalitiedot ja kohtuullisuus Suomen ja Saksan tekijänoikeuslainsäädäntöjen valossa*. Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja. Yksityisoikeuden sarja A:124. Turku: Turun yliopisto.
- LEPPÄMÄKI, LAURA** (2006). *Tekijänoikeuden oikeuttaminen*. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 284. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House.
- LEPPÄMÄKI, LAURA** (2007). *Tekijänoikeudeton alue: public domain*. Teoksessa *Tekemisen vapaus. Luovuuden ehdot ja tekijänoikeus*, toim. Tuomas Mylly, Juho Lavapuro ja Marko Karo. Helsinki: Gaudeamus, 80–93.
- LITMAN, JESSICA** (2001). *Digital Copyright*. New York: Prometheus Books.
- LOCKE, JOHN** (1982). *Second Treatise of Government*. Arlington Heights: Harlan Davidson.
- MARTIN, BRIAN** (1995). *Against Intellectual Property. Philosophy and Social Action*. Vol. 21, No. 3, 7–22.

- MUNZER, STEPHEN R.** (1990). *A Theory of Property*. Cambridge: Cambridge University Press.
- OKSANEN, MARKKU** (1998). *Nature as Property. Environmental Ethics and the Institution of Ownership*. Turku: University of Turku. Käytännöllisen filosofian julkaisuja, vol. 10.
- MYLLY, TUOMAS** (2004). Tekijänoikeuden ideologiat ja myytit. *Lakimies* 2/2004, 228–254.
- MYLLY, TUOMAS** (2007). Tekijänoikeuden uudet sääntelystrategiat. Teoksessa *Tekemisen vapaus. Luovuuden ehdot ja tekijänoikeus*, toim. Tuomas Mylly, Juha Lavapuro ja Marko Karo. Helsinki: Gaudeamus, 111–147.
- MYLLY, ULLA-MAIJA** (2014). Tekijänoikeuden omaperäisyyden harmonisointi Euroopan unionissa. *Lakimies* 6/2014, 907–930.
- NOVOS, IAN E. & MICHAEL WALDMAN** (1984). The Effects of Increased Copyright Protection: An Analytic Approach. *The Journal of Political Economy*. Vol. 92, No. 2, 236–246.
- NYQVIST, SANNA & OUTI OJA** (2018). *Kirjalliset väärennökset – huijauksia, plagiaatteja ja luovia lainauksia*. Helsinki: Gaudeamus.
- OESCH, RAINER** (2005). Tekijänoikeudet ja perusoikeusnäkökulma. *Lakimies* 3/2005, 351–376.
- OESCH, RAINER** (2017). *Immateriaalioikeudet ja yleinen etu*. Helsinki: Talentum.
- PATTERSON, LYMAN** Ray (1968). *Copyright in Historical Perspectives*. Nashville: Vanderbilt University Press.
- PIHLAJARINNE, TAINA** (2012). Immateriaalioikeuden yleiset opit ja digitalisoituminen – vertailussa tekijänoikeus ja tavaramerkkioikeus. *Lakimies* 3/2012, 383–396.
- PITKÄNEN, ANU** (2016). *Tavaramerkkioikeuden ja tekijänoikeuden kaksoissuoja*. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja. A-sarja N:o 329. Suomalainen lakimiesyhdistys
- RAUTIAINEN, PAULI** (2019). Riutuva taiteilija on median hellimä myytti. Teoksessa Jussila, Veera, Anni Pasanen ja Robert Sundman (toim.): *Kilpailevat totuudet*. Helsinki: Ylioppilaslehden kustannus Oy, 74–103.
- RENSUJEFF, KAIJA** (2015). *Taiteilijan asema 2010*. Helsinki: Taiteen edistämiskeskus.
- ROSE, MARK** (1993). *Authors and Owners. The Invention of Copyright*. Cambridge: Harvard University Press.
- RYTINKI, MARKUS** (2018). *Musiikkialan tekijänoikeuksien kesto, ansaintalogiikat ja digitaalisen aineiston saatavuus internetissä*. Oulun yliopisto: Humaniora B 169.
- SAUNDERS, DAVID** (1992). *Authorship and Copyright*. Lontoo: Routledge.
- VEVER, DAVID** (1999). Intellectual Property Today: On Myths and Paradoxes. Teoksessa Peter Drahos (toim.) *Intellectual Property*. Aldershot: Dartmouth, 485–515.
- ZEMER, LIOR** (2007). *The Idea of Authorship in Copyright*. Aldershot: Dartmouth.

Virallisjulkaisut

HE 73/2013 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi tekijänoikeuslain muuttamisesta ja orpoteosten käyttämisestä.

HE 309/1993 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta.

KOMITEANMIETINTÖ KM 1953:5. Ehdotus laiksi tekijänoikeudesta kirjallisiin ja taiteellisiin teoksiin.

KOMITEANMIETINTÖ KM 1974:79. Viestintäpoliittisen komitean osamietintö 5.

KOMITEANMIETINTÖ KM 1992:4. Perusoikeuskomitean mietintö.

PERUSTUSLAKIVALIOKUNNAN LAUSUNTO PeVL 7/2005 vp Hallituksen esityksestä laeiksi tekijänoikeuslain ja rikoslain 49 luvun muuttamisesta.

TEKIJÄNOIKEUSPOLIITIIKKA 2012 -keskustelumuistio. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2012:20.

TEKIJÄNOIKEUSPOLIITIIKKA 2012. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisematon asiakirja.

VEROHALLINNON OHJE A213/200/2015 Aineettomista oikeuksista saatavien tulojen verotus.